

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 14/2 2025 s. 523-540, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

BENLİK ALGISININ ŞİİRDEKİ GÖRÜNGÜSÜ: HAYDAR ERGÜLEN'İN *KIRK ŞİİR VE BİR KİTABI*

Emrah SEFEROĞLU*

Geliş Tarihi: 23 Ocak 2025

Kabul Tarihi: 19 Şubat 2025

Öz

Benlik algısı bireyin iç dünyasının odağında yer alır. Çünkü içsel varlık / öz ben kendi bedeninin dünyadaki görünümüyle sürekli etkileşim hâindedir. Benlik algısı adı verilen kavram insanın doğumundan itibaren başlayan ve kişinin kendi ile ilgili yarattığı imajı ifade eden sistemin çekirdeğidir. İçsel varlık / çekirdek ve öz ben genetik boyutu ve çevrenin kalıtımsal etkisinin birleşimidir. Dolayısıyla benliği açıklamak için “ben”in ne olduğuna ve kendisini nasıl resmettiğine odaklanmak gereklidir. Bireyin dünyaya dair birçok tespiti, öz varlığını temellendirmeye ilintilidir. Öze ait olanı anlatma için bireyin çevresiyle mücadelesi yaşamını oluşturur.

Haydar Ergülen'in *Kırk Şiir ve Bir* kitabında kişinin kendini arayışı “ben”ine sorduğu sorularla içkindir. “Kırk” dünyadır ve “bir” kişidir. Bu bağlamda çalışmada şiir öznesinin çoklu sesleri, çok görünen tekil yalnızlıkları, öteki sesleri, ötekiyi arayış biçimlerini benliğin oluşum süreçleriyle ilişkilendirilerek kitabın seçili şiirleri, benlik algısı kavramlarıyla açıklanacaktır.

Anahtar Sözcükler: Şiir öznesi, benlik algısı, Haydar Ergülen, *Kırk Şiir ve Bir*.

THE MANIFESTATION OF SELF-PERCEPTION IN POETRY: *KIRK ŞİİR VE BİR* BOOK BY HAYDAR ERGULEN

Abstract

Self-perception is at the centre of the individual's inner world. Because the inner being / self is in constant interaction with the appearance of its own body in the world. The concept called self-perception is the core of the system that starts from the birth of a person and expresses the image that the person creates about himself / herself is the core of the system that expresses the image it creates. Inner being/core and essence I am a combination of the genetic dimension and the hereditary influence of the environment. Therefore to explain the self, we need to look at what the 'I' is and how it portrays itself. focus is necessary. Many of the individual's determinations about the world is related to grounding. In order to express what belongs to the essence, it is necessary his struggle constitutes his life. In Haydar Ergülen's book.

Kırk Şiir ve Bir, one's search for oneself is the question one asks to one's 'I'. is immanent with questions. 'Forty' is the world and “one” is a person. In this context, the study the multiple voices of the subject of the poem, their

* Öğr. Gör. Dr.; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rektörlük, emrah.seferoglu@erdogan.edu.tr.

singular loneliness, their other voices, by associating the ways of searching for the other with the formation processes of the self The selected poems of the book will be explained with the concepts of self-perception.

Keywords: Poetry subject, self perception, Haydar Ergülen, *Kırk Şiir ve Bir.*

Giriş: Ben ve Öteki¹

İnsanın kendilik değerlerinin oluşumunu parçalayan ve aynı zamanda bütünleyen benlik algısı, kişinin dünyasını kendinden ötekilere doğru yöneltir. Modern dünya, bireyi biricik konumuna sabitlerken insanın yaşamsal serüveni bu biricik olma durumunun parçalanmasına her daim müsaittir. Bireyin kendiliklerle ilişkisinde önce “ben”ini düşünmesi modernist bireyin yaşam biçimini tesis eder. Bu durum insanı yok eden ve aynı zamanda da yeniden doğumuna sebep olan fakat yalnızlaştıran bir sarmal hâindedir. Sosyal bir varlık olarak birey, herhangi bir durumdan kurtulmak için ya da herhangi bir zorlukta kendi “ben”ini sığınak olarak kurgular. Hayatı süresince insanın tanık olduğu savaşlar, trajediler, değişen zamanın dönüştürdüğü değerler sistemi, bireysel çıkmazlar “kendini arayışı” zorunlu kılar. Arayış, kendine kaçış; köksüzlüğe ve kendini boşluğa itişe neden olur. Bu varoluşsal çıkmaz, modern insanın en temel paradokslarından birini oluşturur. Birey bir yandan özgün ve biricik olma arzusuyla hareket ederken diğer yandan bu tekil varoluşun getirdiği yalıtılmışlık ve yabancılaşma duygularıyla mücadele eder. Modern yaşamın hızlı akışı içinde kendini konumlandırmaya çalışan birey, kendini sürekli bir “kimlik inşası ve yıkımı” döngüsü içinde bulur. Bu döngü, bireyin hem kendi içsel dünyasında hem de toplumsal ilişkilerinde derin çatışmalara yol açar. Özellikle teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin etkisiyle değişen iletişim biçimleri, bireyin gerçek ilişkilerden uzaklaşmasına ve sanal bir benlik algısı geliştirmesine neden olur. Bu durum, otantik varoluşu tehdit ederken aynı zamanda yeni benlik formlarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlar.

Modern çağın getirdiği varoluşsal kriz, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde derin yarılmalara neden olur. Bir yandan toplumsal normların ve beklentilerin baskısı, diğer yandan içsel değerlerin ve özgün varoluşun çağrısı arasında sıkışan birey, sürekli bir denge arayışı içindedir. Bu arayış sürecinde yaşanan yalnızlık ve yabancılaşma, paradoksal bir biçimde hem bir kaçış hem de kendini bulma imkânı sunar. Ancak bu süreç, bireyin kendini toplumdan soyutlamasına ve giderek artan bir içe kapanmaya yol açar. Modern dünyanın dayattığı rekabet, başarı ve mükemmellik idealleri, bireyin sürekli bir performans kaygısı içinde yaşamasına neden olurken bu durum benlik algısının parçalanmasını daha da derinleştirir. Dolayısıyla modern birey, sürekli olarak kendi özgünlüğünü koruma ve toplumsal beklentilere uyum sağlama ikilemi arasında salınır durur.

İnsanın benlik algısı (self-perception), bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını bütüncül bir katmanda anlamlandırmasını sağlayan temel yapı taşlarından biridir. Bu algı, bir yandan kişinin kişilik bütünlüğünü korurken öte yandan yaşadığı zorluklar ve çatışmalarla parçalanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. “Ben”in üzerinde yükselen bu algı, kişinin kendinden ötekilere doğru yönelmesinde kilit bir rol oynar. Bununla birlikte, modern dünya insanı

¹ Gerçek şiirin, asıl sanat eserinin kendi varlığından başka bir amacı yoktur. Kendisinde başlar, kendisinde biter. Bütün soyluluğu da buradan gelir.
Valery

“biricik” konumunda görme eğilimindeyken birey bu “biriciklik” durumunun parçalanmaya her an açık olduğu bir gerçeklik içinde yaşam mücadelesi verir.

Carl Rogers’ın (1961) kuramsal çerçevesinde, benlik algısının temelinde bireyin kendini olduğu gibi kabul etmesi, otantik (gerçek) benliği ile uyumlu hâle gelmesi ve özgür bir büyüme ortamında kendini gerçekleştirmeye (self-actualization) doğru ilerlemesi yatmaktadır. Ancak modern dünyanın getirdiği hızlı değişim, rekabet ve yalnızlaşma olguları, insanın içsel tutarlılığını ve kendilik değerlerini sarsar. Birey, yaşamsal çatışmalarla veya ötekileştirilme deneyimleriyle karşılaştığında, kendi “ben”ini bir sığınak olarak kurgulama eğilimi gösterir. Bu durum bir yandan bireyi korurken diğer yandan da onu yalnızlaştıran bir sarmal yaratır. Zira “ben”e dönme eylemi, toplumsal varoluşu gölgelerken bireyi varoluşsal bir yeniden doğuşa da zorlar.

Hayat boyu süren savaşlar, toplumsal trajediler, değerler sistemindeki dönüşümler ve bireysel çıkmazlar, insanın sürekli olarak kendini arayışını tetikler. Bu arayış, Carl Rogers’ın “gerçek benlik” ve “ideal benlik” (Rogers, 1961, s. 14) arasındaki uyum sağlama sürecinde bireyin yaşadığı çatışmayı andırır. Kişi, ideal benliğe ulaşmak isterken dış dünyanın dayattığı kalıplar nedeniyle kendi bütüncüllüğünden uzaklaşabilir. Böylece birey, köksüzlük ve anlamsızlık duygularına, hatta kendini boşluğa iten varoluşsal bir bunalıma sürüklenir. Benlik algısı, hem bütüncüleyici hem de parçalayıcı bir güç olarak bireyin dünyayla kurduğu bağın merkezinde yer alır. Rogers’ın vurguladığı “oldukların ve olmak istediklerin arasındaki uyum” (Rogers, 1961, s. 16) sağlanmadığında, insanın ya kendini sakladığı bir sığınak ya da böylesi bir saklanma eyleminin yarattığı yalnızlık içinde sürekli arayış hâlinde kalması kaçınılmaz olur.

Haydar Ergülen’in *Kırk Şiir ve Bir* kitabında anlattığı bireyin; “dünyayı çocukluk yıllarının güzel, saf, el değmemiş, kirletilmemiş dünyası olarak görme, hasara uğramışsa onu onarma ya da yitirilmişse “kaybedilmiş cennet”i yeniden bulma amacına yönelik uğraş verdiği, bulamayacağı kaygısı ve hüznüyle ona ağıtlar yaktığı da söylenebilir” (Alper, 2008, s. 21). Ergülen *Kırk Şiir ve Bir* kitabında 40 şiire (*Karamela, Mavi, Komşu, Durgun, Kâğıt, Nar, Avlu, Rüyakâr, Bahçıvan, Ay, Haziran, Vadi, Kara, Zeytin, Şaşkın, Sis, Nice, Kupon, Üzüm, Kardeşlik, Abdal, Prag, Bulut, Kısa, Metin!, Behçet!, Klişe, Cümle, İkinci, Eylül, Gece, Gülümseyiş, Kiralık, Cumartesi, Suad, Adam, Kedi, Atlı, Kimse, Budala*) ve bir dizeden (*Heves*) oluşan son şiire yer verir. Bu şiirlerde bireyin kendini arayışı, dünyada varlık bulması kendi benliğini oluşturması yer alır.

Bütün büyük yapıtların hasara uğratılmış dünyaya ya da yitirilmiş nesnelere ya da yitirilecek dünya için atılan büyük bir çığlık ya da ağıt olduğu düşünülür. Evrenle, insanlıkla ilgili bir sürü sorunu kaygısı olmayanın sanat uğraşı olmaz. Sanat insanlara yeni bir dünya için kapılar açar. Haydar Ergülen’in de kitabında yer alan şiir özneleri, bu dünyayı açmaya çalışır ve bireyin kendindeki bütün hasarları onarmak için benliğine yönelmesi gerektiğinin farkındalığını aktarır.

1. Ben ve Duyum İlişkisi

Ben ve duyum varoluşun en temel ve dolaysız deneyim katmanını oluşturur. Birey, dünyayı öncelikle duyular aracılığıyla kavrar ve bu kavrayış, Merleau-Ponty’nin (2016, s. 6) “Algılanan Dünya” kavramında belirttiği gibi, bedene gömülü bir bilinç durumunu yansıtır. Duyusal deneyim, henüz kavramsal düşüncenin müdahalesine uğramamış, ham ve dolayimsiz bir varoluş düzeyini temsil eder. Merleau-Ponty’nin felsefi yaklaşımı, iki temel noktada

geleneksel düşünceye karşı çıkar: İlk olarak, geleneksel epistemolojinin duyum merkezli ve özne-nesne ayrımına dayanan yaklaşımını sorgular. İkinci olarak, zihin-beden ayrımına dayanan ontolojik kavramsallaştırmayı reddeder. Bu çift yönlü eleştiri üzerinden Merleau-Ponty, insanın dünya ile ilişkisini ve düşünme süreçlerini beden merkezli bir yaklaşımla yeniden yorumlar (Aydın, 2020, s. 79).

İnsanın dünyadaki bedenli varoluşunu yaşamsal koşulların tüm boyutlarıyla ele almasından kaynaklanan duyum, bilinç ve bilinç süreçlerinin tanımlanmasında önemli bir referanstır. Algıları oluşturan yalın ve doğrudan uyarımlar, öznenin kavramsal ya da düşünsel niteliklerinden bağımsız bir varoluş düzlemine sahiptir. Husserl'in (1913) "fenomenolojik indirgeme" kavramında vurguladığı gibi, bu uyarımlar, bilincin yönelimselliğinden (intentionality) önce gelen bir deneyim katmanını oluşturur (Uygun, 1972, s. 52). "Düşüncelerden ve algılardan farklı olarak duyumlar içerikten yoksundur. Bu duyumlar, güdümlü düşüncenin ya da istencin yargılarının etkin olmadığı bir düzeyde oluştukları için zihinsel varoluşun en ilkel düzeyini temsil ederler" (Güçlü, Uzun vd. 2001, s. 441). Duyumların bu ham ve dolaylımsız karakteri, Bergson'un (2007) "saf algı" kavramıyla da örtüşür. Bergson'a göre, duyumlar henüz belleğin ve alışkanlıkların müdahalesine uğramamış, saf deneyim anlarıdır. Bu bağlamda şiir öznesi, yokluğu barındıran boşluğu ile duyum merkezini pasifize ederken aslında bir tür fenomenolojik indirgeme gerçekleştirir. Kaygılardan ve görev olarak ifa edilen her şeyden kopuş, özneyi Heidegger'in (2008) "dünyada-varlık" (being-in-the-world) kavramında belirttiği gündelik varoluştan çıkarır. Bu kopuş, Sartre'ın (2009) "hiçlik" kavramıyla da ilintilidir. Şiir öznesinin duyum merkezini pasifize etmesi, bir tür varoluşsal boşluk yaratır. Bu boşluk, öznenin gündelik yaşamın yapılandırılmış anlamlarından ve sorumluluklarından sıyrılmasına olanak tanır. Ancak bu sıyrılma, aynı zamanda bir tür varoluşsal kaygıyı da beraberinde getirir. Çünkü duyumların ham ve dolaylımsız karakteri, özneyi alışılmış anlam çerçevelerinin dışına iter. Bu durum bireyin bilindik gerçeklik anlayışından koparak kendini hiçbir yere ait hissetmediği bir varoluş alanına sürüklenmesiyle sonuçlanabilir. Bu boşluk içinde birey, kendi öznel deneyimlerini ve anlam arayışını yeniden inşa etmek zorunda kalır. Ancak anlam çerçevesi bozulduğunda ya da tamamen ortadan kalktığında, bu arayış birey için hem bir özgürleşme imkânı hem de derin bir kaygının kaynağı olur. Şiir, bu varoluşsal boşluğun bir anlatısı hâline gelir; özneyi, alışılmış dünyanın yapısından uzaklaştırıp bilinmez ve çözümlenemez olanın eşliğine getirir. Bu noktada pasifize edilen duyum, özneyi ontolojik bir kafa karışıklığının içine çeker ve gereksiz gibi görünen ayrıntılar, varoluşun anlamlandırılmasında merkezî bir noktaya yerleşir. Özne, sıradan olanı algılamanın dışında bir düzleme geçerek tam da anlamın sınırlarında gezinir. Bu sınırlar, varoluşun bilinç alanında yeni bir derinlik kazanmasını sağlar ancak öznenin içinde bulunduğu yabancılaşma duygusu, bu yeni anlamların yerleşmesini zorlaştırır. Pasifize edilen duyum, yerini bir içsel fırtınaya ve bir "hiçlik" hissine bırakabilir; bu hissiyat ise modern bireyin sürekli bir anlam üretme çabası içinde kaybolmasına neden olur. Şiir öznesi, alışılmış anlam çerçevelerinin dışında doğru ve kesin bir yanıt bulmayı ummaz; aksine, var oluşun kaçınılmaz boşluğunu kabul ederek bu boşlukla bir ilişki kurmaya çabalar. Bu varoluşsal boşluk deneyimi, öznenin kendini algılayış biçimini derinden etkiler ve benlik algısında radikal bir dönüşüme yol açar. Gündelik yaşamın rutinleşmiş anlamlarından sıyrılma, özneyi varoluşun çıplak gerçekliğiyle yüz yüze getirir. Bu karşılaşma, bireyin kendi varlığını yeniden sorgulamasına ve alışlagelmiş kimlik kalıplarının ötesinde yeni varoluş olanaklarını keşfetmesine zemin hazırlar. Duyumların pasifize edilmesi, paradoksal bir biçimde, daha derin bir algı düzeyinin açığa çıkmasına olanak

tanır. Bu düzeyde özne, gündelik yaşamın gürültüsünden uzaklaşarak varlığın sessizliğini duyumsar. Bu sessizlik içinde, benliğin parçalanmışlığı ve bütünlüğü arasındaki gerilim daha belirgin hâle gelir. Şiir öznesi, bu gerilimi bir yaratıcı güce dönüştürerek, varoluşun anlam katmanlarını yeniden yorumlar ve kendi benliğini bu yorumlama süreci içinde yeniden konumlandırır. Bu süreç, öznenin sadece bireysel varoluşunu değil, aynı zamanda dünya ile kurduğu ilişkiyi de dönüştürür. Duyumların pasifize edilmesi, özneyi dünya ile olan alışılmış bağlarından koparırken paradoksal bir biçimde daha otantik bir ilişki kurma olanağı sunar. Bu yeni ilişki biçimi, öznenin dünyayı ve kendini algılayışında radikal bir değişimi beraberinde getirir. Artık dünya, sadece gündelik yaşamın pragmatik ilişkileri içinde anlaşılan bir yer değil, varoluşsal anlamın sürekli yeniden keşfedildiği bir alan hâline gelir. Bu keşif süreci, öznenin kendi varlığını daha derin bir düzeyde kavramasını sağlarken aynı zamanda varoluşun temel belirsizliği ve muammasıyla yüzleşmesini de gerektirir. Bu yüzleşme, modern öznenin parçalanmış benlik deneyimini aşma ve daha bütüncül bir varoluş anlayışına ulaşma çabasının merkezinde yer alır.

Merleau-Ponty'nin (2006) vurguladığı gibi, algı her zaman bedensel bir varoluşa gömülüdür. Ancak şiir öznesinin duyum merkezini pasifize etmesi, bu bedensel varoluşun alışılmış ritmini bozar. Bu bozulma, bir yandan özneyi gündelik yaşamın yapılandırılmış anlamlarından uzaklaştırırken, diğer yandan da yeni bir varoluş modalitesinin olanaklarını açar:

...

*ev ödevi gibi oturduğum şehirlerdeki
yokluğum: şehrin mektubu gelme bana
elveda! Gövdemi bir cümle daha terk ediyor
-o cümleyi çocukluğum için kurmuştum-
Çocuk ki kaybolmuş bir şairin nakaratıdır
onu terk ediyorum... (Kâğıt, s. 15)*

Bireyin doğumuyla başlayan yaşam serüveni, çevresiyle ilişkisini tesis ederek yaşanabilir hâle gelir. Bebeklik ve çocuklukta özellikle anne ile tesis edilen çevre, ergenlik ve erişkinlik döneminde ise bireyin kendi isteğiyle oluşturduğu dünya ile genişler. İnsan hayatının ilk dönemlerinden itibaren bu izlenimlerle / duyumlarla var olur. Şiir öznesindeki içsel varlık, kendini ve en küçük izini dahi yok etmek ister. *Boşluğuna kıyacağım ne kaldı başka?* sorusu şiir öznesinin hem kendine hem de benliğine sorgudur. Bu durum şiir öznesinin kendi gövdesiyle bir birliktelik arayışı olduğu kadar, kendisini tanımlayacağı yeni bir sistemi (benlik sistemi) tesis etmesi gerektiğini de imler.

İnsanın bir kimlik sahibi olma ihtiyacını karşılayan benlik algısı sisteminin oluşumu, boşluğu fark etme etkileşimiyle başlar. Madde olan “ben” ile “içteki ben” aynı şeyleri farklı şekilde algılarlar ve bu çelişki kişinin içindeki açmazları ortaya çıkarır. Bu varoluşsal çelişki, insanın kendi varlığını anlamlandırma sürecindeki en temel gerilim noktalarından birini oluşturur. Fiziksel benlik ile içsel benlik arasındaki bu ayrışma, bireyin kendini algılama biçiminde sürekli bir çatışma yaratır. Dışsal gerçeklik ile içsel deneyim arasındaki bu gerilim, bireyin varoluşsal sorgulama sürecini başlatır ve kimlik oluşumunu derinden etkiler. Bu ikilik, modern insanın parçalanmış benlik deneyiminin temelini oluşturur. Maddi benlik, toplumsal

normlar, roller ve beklentiler tarafından şekillendirilirken içsel benlik daha derin, özgün ve çoğu zaman ifade edilemeyen bir varoluş alanını temsil eder. Bu iki benlik arasındaki mesafe, bireyin kendini tam olarak ifade edememesine ve sürekli bir yabancılaşma duygusuna kapılmasına neden olur. Boşluğu fark etme anı, tam da bu iki benlik arasındaki çatlağın bilincine varıldığı andır. Bu farkındalık, kişiyi varoluşsal bir sorgulamaya iter ve kimlik arayışını derinleştirir.

Benlik algısının bu çift katmanlı yapısı, bireyin dünya ile kurduğu ilişkiyi de karmaşıklaştırır. Maddi benlik, gündelik yaşamın pratik gerekliliklerine uyum sağlamaya çalışırken içsel benlik bu uyumun altında yatan varoluşsal sorunları sürekli olarak hisseder. Bu durum, modern insanın yaşadığı temel çelişkilerden birini oluşturur: bir yandan toplumsal yaşamın gerektirdiği rolleri yerine getirme zorunluluğu diğer yandan içsel benliğin özgün ifadesini bulma arzusu. Bu gerilim, kişinin kendini gerçekleştirme sürecinde sürekli bir mücadele alanı yaratır.

Boşluğun fark edilmesi, aynı zamanda varoluşsal bir uyanışı da temsil eder. Uyanış, bireyin alışlagelmiş kimlik kalıplarının ötesine geçme ve daha otantik bir varoluş arayışına girme potansiyelini taşır. Ancak bu süreç, beraberinde derin bir kaygıyı da getirir. Çünkü içsel ve dışsal benlik arasındaki çelişkinin farkına varmak, bireyin güvenli kimlik algısını sarsar ve onu belirsizlikle yüz yüze getirir. Belirsizlik, hem bir tehdit hem de bir olanak şeklinde deneyimlenir. Belirsizlik tehditir çünkü alışılmış kimlik referanslarını kaybetme riski taşır; olanaktır çünkü daha özgün ve bütüncül bir benlik algısı geliştirme potansiyeli sunar. Bu varoluşsal açmaz, modern bireyin sürekli bir denge arayışı içinde olmasına neden olur. Maddi benlik ile içsel benlik arasındaki gerilimi tamamen çözmek mümkün olmasa da var olan gerilimi yaratıcı bir güce dönüştürmek mümkündür. Dönüşüm, bireyin kendi içindeki çelişkileri kabul etmesini ve bu çelişkilerle yapıcı bir ilişki kurmasını gerektirir. Bu süreç, kimlik oluşumunun dinamik ve sürekli gelişen doğasını vurgular. Buna bağlı olarak da benlik algısı, sabit bir yapı değil, sürekli yeniden şekillenen ve dönüşen bir süreçtir:

...

*şimdiden teşekkürler bir anyı böyle
dayanıklı kalan iyiliğine, aşkın
ve haziranın trenini kaçırma, ocakta
ateşçisi ol ve öv onu, hızlı geçen
şubatta yavaşlığına bak kırların, martta
makas değişir, istasyonda bekleyen çocuğu
benim içim öp, o senin çocukluğun! (Haziran, s. 21)*

Benlik algısının yetişkin evredeki görünümü çocukluktaki yaşantılara içkindir. Şiir öznesinin çocukluğu ile ilgili arayışı, bekleyişi kendi oluşunu tamamlayamamasıyla ilgilidir. “Kendinde şey” kavramıyla açıklanan bu durum, “bilen öznedan bağımsız olarak var olan, görüntülerin temelinde bulunan ama deney(im)lerimizin ötesinde olduğu için bilgisine ulaşamadığımız şey” (Güçlü-Uzun vd., 2003, s. 808) şeklinde ifade edilir.

Modern insanın dünyayla kurduğu tüm iletişim noktalarını oluşturan ve yaşamını sürdürmesine olanak tanıyan “kendini gerçekleştirme” (self-actualization) kavramı, bireyin

toplum içindeki yerini ve bu konumu olumlu ve anlamlı bir çizgide konumlandırmasının temel unsurudur (Hall-Lindzey 1985, s. 206). Kendi varoluşunu konumlandırabilen birey, özünü uyumlu bir benlik algısını yarattığında kendini gerçekleştirmiş olur. Bu uyumun sağlanamaması durumunda birey, içinde yaşadığı evrene karşı yalnızlaşır, sistemin içinde kaybolur ve ötekileşme sürecine girer. Bu bağlamda, bireyin kendini gerçekleştirme süreci, yalnızca içsel bir uyum arayışı değil, aynı zamanda toplumsal bir denge kurma çabasıdır. İnsan, kendi değerlerini ve hedeflerini toplumsal normlarla uyumlu bir şekilde ifade edebildiğinde hem bireysel hem de kolektif anlamda bir bütünlük hissi yaşar (Frager-Fadiman, 1998, s. 448-451). Ancak bu süreç her zaman kolay değildir; birey, kendi öz benliği ile toplumun dayattığı roller ve beklentiler arasında bir çatışma yaşadığında bu durum içsel bir gerilim yaratır. Bu gerilim, bireyin kendini gerçekleştirme yolculuğunu sekteye uğratabilir ve onu yalnızlık, yabancılaşma ve anlam kaybı gibi duygularla yüzleşmeye zorlayabilir. Dolayısıyla kendini gerçekleştirme, bireyin hem kendi iç dünyasında hem de toplumsal bağlamda bir denge kurma sanatıdır:

*Bilirim kaybolmanın yeri değildi henüz
birine büyük gelen çocukluğu üstlenirken
öteki: Dağlara bak! Orada, sanki o iki
çocuk bir merdiven, yetişmek içindeler
birinde söz biterken, ovada usulca biriken
ötekinin sesine... Böyle bir arkadaşlık
daha gördüm ben: Sessizliğim yabancılık
çekerken yerlilerin dilinde beyhude idim:
-Arkadaşlık vadisinde kaybettiğim öteki benim!
Benim arkadaşlığın terkettiği o kayıp vadi!
Bilirim beyhudedir çocuk yoksa öteki. (Vadi, s. 22)*

Şiir öznesi, dizelerde kendini arayan hem kaçan hem de kovalayan insanın, kendi benliğine yaptığı içsel yolculuğun bir yansımasıdır. Bu yolculuk, insanın kendini bulma ve anlamlandırma çabasıdır. Kendini arama mücadelesi veren birey, karşılaştığı her insanda, her olayda ve her durumda kendi değerlerini, niteliklerini ve yaşantısını görmeye çalışır. Ancak bu süreç her zaman kolay değildir; birey bazen kendi gerçekleriyle yüzleşmekten korkar ve bu yüzden kaçmayı tercih eder. Kaçış, bir süreliğine huzur verse de insanın içindeki arayış bitmez ve yeniden kendini bulma yoluna girer. Bu tereddütler, gidiş-gelişler ve içsel çatışmalar, bireyin olgunlaşma sürecinin doğal bir parçasıdır. Kendini gerçekleştirme yolculuğu, bireyin hem kendi varlığını hem de bu varlığın anlamını keşfetme çabasıdır. Çünkü insan, var olduğunun farkına vararak yaşar (Dökmen, 1994, s. 91) ve tıpkı ihtiyaçlar hiyerarşisinde olduğu gibi, önce temel gereksinimlerini karşılayarak başlar, ardından daha üst düzey ihtiyaçlara yönelir. Fiziksel ve güvenlik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ait olma, sevgi ve saygı gibi duygusal gereksinimlerini tatmin etmeye çalışır. Ancak bu aşamaları geçtikten sonra birey, en üst düzeydeki ihtiyaç olan kendini gerçekleştirme aşamasına ulaşabilir. Bu aşama, bireyin yalnızca varlığını sürdürmekle kalmayıp aynı zamanda varoluşunun farkına vararak anlamlı bir yaşam sürmesi anlamına gelir.

Şiir öznesinin bu yolculuğu, insanın kendi iç dünyasında yaptığı keşiflerin ve bu keşiflerin bireysel olgunlaşmaya katkısının bir ifadesidir.

2. Öznenin Kabulü: Benlik Oluşumu

Benlik algısı, bireyin hem bir savunma mekanizması hem de bir yeniden inşa süreci olarak işlev görmektedir. Bir yandan parçalanmaya açık, öte yandan yenilenmeye ve gelişmeye elverişli olan benlik yapısı, varoluşun dinamik yüzünü yansıtır. Modernitenin bireyi sürekli kendi içine dönmeye, kendi “ben”ini korunaklı bir alan olarak görmeye sevk etmesi, kişisel ayrıcalık hissiyle varoluşsal yalnızlık arasındaki ince çizgiyi belirginleştirir. Birey, bu çizgide bazen mekânsız, bazen de köksüz kalır. İnsanın yaşadığı trajediler, değişen değerlere tanıklığı ve bireysel çıkmazları, benlik algısının daima bir oluş-çözülüş döngüsünden geçmesine yol açar. Şiir öznesindeki bu boşluk, sorular sorduğu benlikle görünür kılınır:

*bir bedende kaç yurt gizlenebilir
ele geçiyorsa ruhumuz takma ad gibi,
bende bir Suad var ruhu kimin yerine
hor görüldüyse acıyor bendeki teni...
suad başkası değil, çoğu kere başkalık,
bir isimden fazlası olmayan kılık;*

...

Ya bu tende vücut bul ya da kov beni! (Suad, s. 45)

Şiir öznesinin içindeki Suad (mutluluk) kaybolur. Öznenin kendine dair anlattığı her şey iç / çekirdek / merkez ile ilgilidir. Bireyin dünyadaki konumunu sorgulaması mutluluğu bulmak ve var olmak arasındaki bağıntıdadır. Özne bedenindeki “ben”i ile toplumda yarattığı kimlikssel “ben” çatışma hâlidir. *Ya bu tende vücut bul ya da kov beni!* cümlesiyle geleneksel kozmik yalnızlıkla şekillenen kendilik, yaşamını devam ettirme mecburiyetinde var oluşsal sarsıntılılarıyla görünür. *Suad* kelimesinin mutluluk anlamı aynı zamanda *fuad* (gönül, kalp) anlamını da çağırıştır. “Suad”ı arayan “fuad”a ulaşmak ister. Dolayısıyla özne kendi sorularıyla küçük tarihini aydınlatarak başka “Öteki”sini yaratmaya çalışır. “Öteki zihindeki iç sestir. Düşlem yazınında Öteki’nin imgeleme dayalı sesi kişinin yaptıklarını, neden öyle yapmak zorunda olduğunu açıklamak anlamına gelir (Güçlü-Uzun vd., 2003, s. 1102). Şiir öznesinin kendi adının çalınmasıyla / terk edilmesiyle düştüğü boşluk, kendini kendi içinde kovma istemiyle sonlanır.

...

*her zaman, yanındaki oda sandım
kendimi ve yeni taşınmışım gibi
eski gövdeye -kâlp nice acemi
olsa da başkası kadar kıramıyor
kendini, sağolsun, kırmadı beni-
sökükleri, yırtıkları bir bir onardık! (Komşu, s. 13)*

Yukarıdaki şiirde, karşıdaki kişiye -Ötekiye- söylenenler, aslında kişinin kendi gövdesinde olamayıp yeni bir gövde arayışı içinde olmasını anlatmaktadır. Şiir öznesinin yaşadığı yabancılaşma kendi bedenine, var oluşuna ve yaşadığı toplumdur. Mecbur kalma hâli bireyi yok sayar. Çünkü kişi bir şeyi yapmaya mecbursa kendi istekleri, görüşleri, farkındalığı anlamsızdır. Böylece şiir öznesi “başkalarının hayatlarının nesnesi hâline gelmiş ve benlik duygusunu kaybetmiştir” (Tunç, 2024, s. 209). Şiir öznesi, bu nedenle içindeki “ben”i yeni bir gövdede arar. Bu kendini arayış sonuca ulaşınca birey kendi boşluğunu dolduracaktır. “*Oh! Ruhum ısındı gövdelerin komşuluğundan!*” dizesi, yaratılış itibarıyla bitim ve yitim ekseninde yalnız ve soğuk olan insanın kendine dönüşü ile uyuma kavuştuğunu aktarır. Bu bağlamda ölü beden soğukluğuyla canlı bedenlerin sıcaklığı birbirine geçer. Dünyaya soğuk bir bedende gelen insanın ölümü de aynı soğukluktur. Bireyin yaşarken kendini var etmesiyle bedeni de dünyası da ısınır. Donma hâli eylemsizlikle ilgilidir ve yapamamayı içine alır ve yalnızlığı doğurur. Her yalnızlık, köksüzlüğü ve aidiyetsizliği barındırır. Şiir öznesi, bedeninin soğukluğunun nedenini boşlukta komşu olarak adlandırdığı “ben”de arar. Çünkü toplumsal sorunlardan kaçış olarak birey kendi “ben”ine ulaşarak bu soğukluktan kurtulacaktır. Şiirde ısınan kişi de öznenin kendisidir, komşu olan gövdesi de şiir öznesinin aktardığı da yine bireyin kendisidir.

Sağlıklı, mutlu ve başarılı bir bireyin sahip olması gereken tamamlanmış ve içsel odaklı bir benlik algısı, bireyin kendisini anlamasını ve açıklamasını mümkün kılacak bir dizi içsel değerlendirme sürecini zorunlu kılar. Bu süreç, bireyin “Ben kimim?” sorusuna anlamlı, tutarlı ve içsel dayanakları olan cevaplar verebilmesini sağlar. Carl Rogers’ın (1961) benlik kavramına ilişkin görüşleri bu noktada önemlidir. Rogers’a göre, bireyin benlik algısı, onun kendisini nasıl gördüğü ve nasıl görmek istediği arasındaki uyumla şekillenir. Eğer birey, kendi içsel değerleri ve deneyimleriyle uyumlu bir benlik algısı geliştirebilirse, bu durum onun psikolojik sağlığını ve yaşam doyumunu artırır. Ancak bireyin kendisini anlamlandırma süreci yalnızca içsel bir çaba değil, aynı zamanda çevresel etkilerle de şekillenir. Bazı bireyler bu içsel çabayı göstermek yerine kendilerini dışsal referanslarla tanımlama (kabul görme) eğilimindedir. Aile, toplumsal değerler, kültürel normlar ve başkalarının beklentileri, bireyin benlik algısını şekillendiren dışsal unsurlar olarak öne çıkar. Bu bireyler kendi içsel değerlerini ve özgünlüklerini keşfetmek yerine, toplumun onlara sunduğu hazır modelleri benimserler. Ancak bu durum bireyin kendi öz benliğiyle uyumlu bir yaşam sürmesini engelleyebilir. “İdeal benlik” ve “gerçek benlik” arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlanan bu durum, bireyde içsel çatışmalara ve tatminsizliklere yol açar. Bireyin benlik algısını sağlıklı bir şekilde geliştirebilmesi için, dışsal referanslardan bağımsız olarak kendi içsel değerlerini keşfetmesi ve bu değerlerle uyumlu bir yaşam sürmesi gereklidir. Bu süreç, bireyin yalnızca kendisini anlamasını değil, aynı zamanda kendi varoluşuna anlam katmasını da sağlar. İçsel değerlerin keşfi, bireyin kendisiyle daha derin bir bağ kurmasına, dış dünyanın dayatmalarından sıyrılarak öz benliğiyle temas hâlinde olmasına olanak tanır. Bu, bireyin sahip olduğu potansiyelleri fark etmesini ve yaşamını bu farkındalık doğrultusunda şekillendirmesini mümkün kılar. Özellikle modern dünyada dışsal referansların, sosyal medyanın ve kalabalıkların dayattığı normların baskın olduğu bir çağda, bireyin içsel değerlerine yönelmesi yalnızca bir benlik arayışı değil, aynı zamanda bir özgürleşme eylemine dönüşür. İçsel değerlere dayalı bir yaşam, bireyi daha sağlam bir kimlik oluşturmaya götürürken aynı zamanda onu kendi varlığının özgün ve eşsiz bir parçası olduğunu kabul etmeye hazırlar. Bu durum, kişiyi hem kendisiyle barışık bir insan hâline getirir hem de topluma katkıda bulunabileceği özgün bir birey olma yolunda destekler. Kendi içsel değerlerine

göre yaşam süren birey, yalnızca mutluluğa değil, aynı zamanda hayatının her alanında daha anlamlı bir varoluşa ulaşır; bu da bireyi hem içsel dünyasında hem de sosyal bağlamda bir dengeye taşır. Kendini gerçekleştirme sürecinin temelinde, bireyin kendi benliğini tanıması ve bu benliği özgün bir şekilde ifade etmesi yatar. Bu bağlamda bireyin “Ben kimim?” sorusuna verdiği cevaplar, onun hem içsel dünyasını hem de toplumsal bağlamdaki yerini anlamlandırmasının anahtarıdır. Bireyler için bireysel ve toplumsal var oluşları, bu verili değer ve rollerden ve onların tanımladığı kimlikten öte bir anlam taşımaz. Bu bağlamda şiir öznesinin “Ben kimim?” sorusunun cevabı *Gece* şiirinde yer alır:

*Gece yalnız gece, bense bir tesadüf
bile değilim, burada, açık unutulmuş
bir lâmbayım sadece: Sabah bir olsa,
gitsem yurdum olan güne, yalnız bile
değilim, gecenin antolojisinde fazladan
bir lâmbayım sadece... (Gece, s. 41)*

Bireyin benlik algısı ve varoluşsal sorgulamaları açısından derin bir anlam taşır. Şiirde geçen imgeler, bireyin kendisini anlamlandırma çabası, yalnızlık hissi ve varoluşsal bir boşluk içinde kendine dair bir anlam arayışıyla ilişkilidir. Bireyin benlik algısı, onun kendisini nasıl gördüğü (gerçek benlik) ve nasıl olmak istediği (ideal benlik) arasındaki uyumla şekillenir. Şiirdeki özne, bu uyumu sağlayamayan bir bireyin içsel çatışmalarını ve yalnızlık hissini yansıtır. Şiirin ilk dizelerinde geçen “bense bir tesadüf bile değilim” ifadesi, bireyin kendisini değersiz ve anlamsız hissettiğini gösterir. Bu ifade, “gerçek benlik” ile “ideal benlik” arasındaki uyumsuzluk durumunda bireyin yaşadığı tatminsizlik ve yabancılaşma duygusuna işaret eder. Şiir öznesi, kendisini “açık unutulmuş bir lambaya” benzeterek varlığının bir anlam taşımadığını ve çevresiyle uyumlu bir ilişki kuramadığını ifade eder. Bu benzetme, bireyin kendi içsel değerlerini ve anlamını bulamadığı bir benlik algısı krizini yansıtır. Şiirin devamında geçen “sabah bir olsa, gitsem yurdum olan güne” dizesi, bireyin kendini gerçekleştirme arzusunu ve daha anlamlı bir varoluşa ulaşma isteğini temsil eder. Rogers’a göre (1961) bireyin kendini gerçekleştirme süreci, kendi potansiyelini ortaya koyması ve içsel değerleriyle uyumlu bir yaşam sürmesiyle mümkündür (s. 82). Ancak şiir öznesi bu noktada da yalnızlık hissini aşamamış ve kendisini “gecenin antolojisinde fazladan bir lambaya” benzetmiştir. Bu ifade, bireyin kendisini hem toplumsal bağlamda hem de kendi iç dünyasında gereksiz ve fazlalık olarak gördüğünü, dolayısıyla benlik algısında bir bütünlük sağlayamadığını gösterir. Şiir öznesi, gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki uyumsuzluk nedeniyle kendisini yalnız, anlamsız ve yabancılaşmış hissetmektedir. Bu durum, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde yaşadığı zorlukları ve içsel çatışmaları yansıtır:

...
*iki dünyada da bahçıvan sayılırdı şu
ruhu toprakla sıkıştırılmayı bekleyen adam,
o’ysa gövdesinin ruhuna kiraladığı odadan
sıklıkta: ‘Tanrım şu aldığın canın içinde*

küçücük bir odayı bile çok gördün bana'

...

kaç ölü istiyor hayat biri yaşasın diye? (Bahçıvan, s. 19)

Şiir, varoluşsal psikolojinin temel kavramlarından olan ölüm-yaşam, ruh-beden ikiliği üzerinden benlik algısını sorgular. Rollo May'in (2013) varoluşsal psikoloji yaklaşımında belirttiği gibi insanın varoluşsal kaygıları ve ölüm gerçeğiyle yüzleşmesi, benlik algısının şekillenmesinde önemli rol oynar. Şiirde "ruhu toprakla sıkıştırılmayı bekleyen adam" imgesi, varoluşsal sınırlılıklarının farkında olan bireyin içsel çatışmalarını yansıtır. Irvin Yalom'un (2018), varoluşsal psikoterapide vurguladığı ölüm kaygısı ve yaşamın anlamı arayışı, şiirdeki "gövdesinin ruhuna kiraladığı oda" metaforuyla somutlaşır. Bu metafor, beden ve ruh ikiliğini, geçici varoluşun kalıcı öz ile çatışmasını ifade eder. "Tanrım şu aldığın canın içinde küçücük bir odayı bile çok gördün bana" dizesi, varoluşsal sınırlılıklar karşısında bireyin yaşadığı çaresizliği ve benlik bütünlüğünü koruma çabasını yansıtır. Şiirde geçen "birbirinin ruhunda kalıyor ölümlerin gözü" ifadesi, Jung'un (2015) "kolektif bilinç dışı" kavramıyla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, bireysel benlik algısının ötesinde, insanlığın ortak deneyimlerinin ve varoluşsal gerçekliğinin paylaşıldığı bir alan yaratılır. "Kaç ölü istiyor hayat biri yaşasın diye?" sorusu, varoluşun döngüsellikini ve benliğin bu döngü içindeki yerini sorgular. Şiirdeki bahçıvan metaforu, bireyin kendi benliğini ve varoluşunu anlamlandırma, düzenleme ve geliştirme sorumluluğunu temsil eder. Maslow'un "kendini gerçekleştirme" (Maslow, 2000) kavramıyla ilişkilendirilebilecek bu imge, bireyin potansiyelini gerçekleştirme ve benliğini bütünlüştürme çabasını simgeler. Ancak şiirde bu çabanın zorluğu ve belki de imkânsızlığı vurgulanır. Şiir benlik algısını varoluşsal bir perspektiften ele alır. Beden-ruh ikiliği, ölüm gerçeği, varoluşsal sınırlılıklar ve benliğin bütünlüştürme çabası gibi temalar üzerinden, modern insanın benlik algısındaki parçalanmışlığı ve varoluşsal kaygılarını yansıtır. Şiir, bu parçalanmış yapıya bir bütünlük kazandırma çabasının bir aracı olarak ortaya çıkar; bireyin hem kendisiyle hem de evrenle olan bağını yeniden kurmasına olanak sağlar. Bu bağlamda "kaç ölü istiyor hayat biri yaşasın diye?" dizesiyle şiir insanın içsel dünyasındaki çatışmaları, karmaşayı ve anlam arayışını dile getirirken aynı zamanda benlik algısını derinleştirmeye ve bireyi ölüm, yalnızlık, belirsizlik gibi varoluşsal gerçekliklerle yüzleştirmeye aracılık eder. Modern insanın deneyimlediği yabancılaşma, mekanikleşme ve hız çağının getirdiği aidiyetsizlik hisleri, şiir dilinde ruhsal bir isyana, içsel bir başkaldırıya dönüşür. Şiir, bu bakış açısıyla yalnızca bir anlatım biçimi değil; varoluşun sınırlarını sorgulayan bir felsefi alan hâline gelir. Benlik algısındaki bu çatışmayı şiir, bazen bireyin kendi özüne dönüş çabasıyla bazen de evrensel hakikatlere dair bir arayışla buluşturur. Özellikle varoluşsal sınırlılıklar ve ölüm teması, bireyin kendi yaşamına anlam katma çabasıyla derinlemesine işlenirken şiir aynı zamanda bu sınırlılıkları aşmaya yönelik bir metafizik dil yaratır. Bu süreçte şiir öznesi, kendi içsel deneyimlerinin ötesine geçerek ötekileştirilen benliğiyle bir bağ kurar; insanın kolektif varoluşsal krizlerini ve benlik arayışını ortak bir zeminde dile getirir. Dolayısıyla şiir öznesi, benliğin hem bireysel hem de evrensel boyutlarını keşfetme ve ifade etme aracı olarak modern insanın varoluşsal çelişkilerinde bir denge arayışının sembolü konumundadır.

Ad, bir varlığın ontolojik gerçekliğinin en temel göstergesidir. Varlık düzleminde yer alan her şeyin mutlaka bir adı vardır ve bu ad, o varlığın varoluşsal kimliğinin temel işaretidir. Birey, kendisine verilen adla birlikte toplumsal ve bireysel bir kimlik kazanır. "Ad değiştirme arzusu, bireyin mevcut varoluşundan duyduğu rahatsızlığın ve hoşnutsuzluğun dışavurumudur"

(Eliuz, 2011, s. 4). Ancak bu çaba, yeni bir varoluş alanı yaratma isteği olsa da özde imkânsız bir girişimdir çünkü bireyin özü ve içsel duyuları değişmez kalır. İnsan, adını değiştirerek yeni bir kimlik edinebilir ancak özünü ve varoluşsal gerçekliğini değiştiremez. “Bu durum hiçbir varlık için mümkün olmayan bir deneyimdir” (Eliuz, 2011, s. 4). Birey, farklı bir adla yaşamını sürdürebilir fakat aynı düşünce yapısı, duygu dünyası ve eğilimleriyle varlığını devam ettirir. Bu değişim, sadece bir tür kaçış ve saklanma çabasıdır. İnsanın temel eğilimlerinden biri “kendisi gibi olma” yönündedir. Maslow ve Rogers’a göre, “kendini sevme ve öz-saygı (self-esteem), insanın temel ihtiyaçları arasındadır” (Vroom-Deci, 1972, s. 31-32). Maslow, öz-saygı ihtiyacının temel fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemli olduğunu ve bu ihtiyaç karşılanana kadar bireyin motivasyonunun devam edeceğini vurgular. Adler’in perspektifinden, “biriciklik ve üstünlük duyguları diğer duygulardan daha evrensel bir nitelik taşır” (Frager-Fadiman, 1998, s. 97). White’ın görüşüne göre ise, “bireyler yeterlilik duygusuna ulaşana kadar çaba göstermeye devam ederler” (Eisenberg, 1979, s. 21). Bu süreçte benlik algısı, bireyin davranışlarını şekillendiren güçlü bir faktör olarak ortaya çıkar. Benlik algısı, yaşamın ilk yıllarından itibaren çevreyle etkileşim sonucu oluşan geri bildirimler ve doğrudan deneyimlerle şekillenir (Kuzgun, 1983, s. 7). Başlangıçta taslak hâlinde olan bu algı, zamanla netleşir ve bütünlük kazanır. Şiir öznesinde de var olduğu gibi bireydeki, benlik kavramının oluşmaması durumunda, birey bütünlüğünü sağlayamaz ve “kimse” olarak kalır, yani varoluşsal bir boşlukta kalır:

Aradıkları yabancıyı, kimse, içimde buldular

üzleştirmek için şimdi beni de arıyorlar

kimi kimden çekip alacaklar, bilmiyorum

beni kimde bulacaklar bilmiyorum: Kimdeyim

ve bende kim var ki ikimiz sanıyorlar?

...

Pirinci taşla yüzleştirdiler rüyayı gözle

benden yabancıyı çaldılar ve ondan beni,

birbirimize benzettiler bizi: iki kimsesizliğe

ve az geleceğini bile bile aramızdaki

uzaklığa, ikiye saydılar birimizi pirinç

gibi şımarık birimizi taş yerine fazlalık

Atın beni içimden kimse yok artık! (Kimse, s. 49)

Kimse şiiri, modern insanın varoluşsal krizini, yabancılaşma ve ötekileşme ekseninde ele alırken aynı zamanda benlik algısının parçalanmasını ve kimlik sorununu da ele alarak benliğin çoklu yapısı ve kimlik arayışı üzerine derin sorgulamalar içerir. Lacan’ın (2013) “ayna evresi” teorisinde belirttiği gibi, benlik algısı başkalarının bakışları ve yansımaları üzerinden oluşur. “Aradıkları yabancıyı, kimse, içimde buldular” dizesi, bireyin kendi içinde keşfettiği yabancılaşmış benliğe işaret eder. Bu, modern psikolojinin “bölünmüş benlik” kavramıyla örtüşür. “Üzleştirmek için şimdi beni de arıyorlar” dizesi, R. D. Laing’in “Bölünmüş Benlik” (2015) çalışmasında bahsettiği iç ve dış benlik arasındaki çatışmayı yansıtır. Şiirde birey, hem kendisini arayan hem de kendisinden kaçan bir varlık olarak resmedilir. Öznenin toplumsal

beklentiler karşısında oluşturduğu yapay kimlikle gerçek benliği arasındaki açmazını imler. Kimi kimden çekip alacaklar, bilmiyorum / beni kimde bulacaklar bilmiyorum: Kimdeyim” dizeleri, bireyin kendi benliğini tanımlama ve konumlandırma sürecindeki belirsizliği ve çoklu kimlik algısını yansıtır. Birey, kendisini hem özne hem nesne konumunda algılamakta, bu da varoluşsal bir belirsizlik yaratmaktadır. “Ve bende kim var ki ikimiz sanıyorlar?” dizesi, Jung’un (2003) “persona” ve “gölge” kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Topluma sunulan maske (persona) ile bastırılmış, gizli benlik (gölge) arasındaki ikiliği sorgular. Bu sorgulama, modern insanın yaşadığı kimlik parçalanmasının ve benlik bölünmesinin bir yansımasıdır. Şiirdeki “kimse” kavramı, varoluşsal bir boşluğu ve kimliksizleşmeyi ifade eder. Sartre’in (2009) “hiçlik” kavramıyla paralel olarak bireyin özünü ve kimliğini sürekli yeniden inşa etme zorunluluğunu vurgular. Bu bağlamda şiir, modern insanın kimlik krizini ve benlik algısındaki parçalanmışlığı güçlü bir şekilde yansıtır. Şiir modern bireyin yaşadığı kimlik karmaşasını, benlik bölünmesini ve varoluşsal sorgulamaları görünür kılar. Şiir ayrıca kimlik ve benlik algısının toplumsal bağlamda nasıl şekillendiğine dair eleştirel bir bakış sunar. “Birbirimize benzettiler bizi: iki kimsesizliğe” dizesi, modern toplumda bireylerin tektipleştirilmesine ve özgünlüklerini kaybetmelerine bir göndermedir. Toplum, bireyleri belirli kalıplara sokarak onların özgün kimliklerini silikleştirir ve bu süreçte birey, hem kendine hem de başkalarına yabancılaşır. Şiirde, bu durum, bireyin kendisiyle olan ilişkisini daha da karmaşık hâle getirir. Öznenin, “pirinci taşla yüzleştirdiler rüyayı gözle” ifadesiyle, hayallerin ve gerçekliğin birbirine karıştığı, bireyin kendi özünü bulma çabasının imkânsızlaştığı bir durumu ifade eder. Bu bağlamda, şiir, modern bireyin kimlik arayışındaki çıkmazını ve bu çıkmazın yarattığı varoluşsal sancıyı yansıtır. “Benden yabancıyı kaldılar ve ondan beni” dizesi, bireyin kendinden ve ötekenden kopuşunu, bu kopuşun sonucunda ortaya çıkan kimlik kaybını ve aidiyetsizliği ifade eder. Modern toplumda birey, hem kendi iç dünyasında hem de toplumsal bağlamda bir yabancı olarak konumlanır. Bu durum bireyin yalnızca kendisiyle değil, aynı zamanda diğerleriyle olan ilişkisini de etkiler. Şiirde de öznenin kendisiyle ve çevresiyle olan bu çatışması, varoluşsal bir boşluk ve yalnızlık duygusuna dönüşür. “Atın beni içimden kimse yok artık!” dizesi, bireyin içsel boşluğunu ve benliğin tamamen kaybolduğunu ifade eder. Bu, modern insanın varoluşsal yalnızlığını ve anlam arayışındaki çıkmazının göstergesidir. Bu bağlamda birey, kendi içindeki çoğulluğu ve yabancılaşmayı keşfederken aynı zamanda bu parçalanmışlık içinde bütünlük arayışını sürdürür fakat kendisi de dâhil olmak üzere yaşadığı evrene yabancılaşır.

Yabancılaşma, şiir kitabının temel izleklerindedir. Öznenin hem kendine hem de topluma yabancılaşması, bireyin içsel ve dışsal dünyası arasındaki kopukluğu; Kimse, Budala, Atlı, Adam, Durgun, Klişe, Kedi şiirleri örnekler. Kitabın genelinde öznenin ait ol(a)madığı topluma yabancılaşması sonucundaki öteki konumu, benlik algısının silikleşmesi modern bireyin yaşadığı kimlik krizini ve varoluşsal boşluğu örnekler. Öznenin kendine ve çevresine yabancılaşması, benlik algısındaki parçalanma ve toplumsal tektipleşme eleştirisi, kitabın temel temalarındandır. Bu bağlamda eser, modern insanın içsel çatışmalarını ve toplumsal bağlamdaki yalnızlığını çarpıcı bir şekilde dile getirirken aynı zamanda bireyin anlam arayışındaki çıkmazını da ortaya çıkarır.

Toplumda var olabilmek, bireyin yalnızca fiziksel olarak toplumun bir parçası olmasıyla değil, aynı zamanda toplumsal bağlamda kendini anlamlandırmasıyla mümkündür. Ancak birey eğer toplumun dışında, korunmuş bir odanın içinde büyümüşse ve şahit olduğu kişiler yalnızca

aile fertlerinden ibaretse, topluma çıktığında herkes ona yabancı gelir. Bu yabancılaşma, bireyin topluma bırakıldığı anda yaşadığı varoluşsal bir krizdir.

...

*hangi hana bağlasan bir oda
bulmazsın içinde gezdirdiğin yalnızca
bulsan viran ömür aksan kuyu
zaman zalimin yüklediği korkuyu
yedeğine vur sür atını... (Atlı, s. 48)*

Varoluşçu felsefenin temel kavramlarından biri olan bireyin “dünyaya atılmış olması” (Heidegger, 2008) bu durumu açıklar. Birey, kendisini anlamlandırmaya çalıştığı bir dünyaya fırlatılmıştır ve bu dünyada tutunma çabası, ötekileşmeme mücadelesi, birey olmanın kaçınılmaz bir gerekliliğidir. Şiir öznesi, geçmişe dönerek çocukluk anılarına ve anne figürüne sığınır; çünkü bu figürler, bireyin varoluşsal köklerini temsil eder. Ancak bireyin geçmişe dönme çabası yalnızca bir kaçış değil, aynı zamanda kendini yeniden inşa etme ve anlamlandırma sürecidir. Şiir, bireyin yalnızca kendini ifade etme aracı değil, aynı zamanda varoluşsal bir tutunma çabasıdır. Şiir öznesi, şiirle kendini büyütür, besler ve topluma bırakır. Ancak bu süreçte, bireyin topluma yabancılaşmama mücadelesi devam eder.

...

*hangi bahçelerde hangi çocukluk kaldı
treni buralardan çoktan gitmiş gençliğin*

...

*hangi şiirden mektup geçtiyse seni
terk ederek şiirin gurbetine, oysa gülden
bir anneydi zarfın, açılmıştın o ikindi
üstüne yağmurun söylendiği kırmızı evde
şiir annelik şairlik klişe! (Klişe, s. 37)*

Klişe şiiri; şiir öznesinin geçmişe, çocukluğa, gençliğe ve şiire dair bir hesaplaşmasını, aynı zamanda varoluşsal bir sorgulamasını yansıtır. Şiir, hem bireysel hem de sanatsal bir yolculuğun izlerini taşır. Şiir öznesi, “hangi bahçelerde hangi çocukluk kaldı” diyerek, geçmişin masumiyetine ve kaybolmuşluğuna bir özlemlerle seslenir. Bu ifade, bireyin çocukluk anılarına duyduğu nostaljiyi ve o dönemin artık erişilemez olduğunu vurgular. “Treni buralardan çoktan gitmiş gençliğin” dizesi ise, zamanın geri döndürülemez akışını ve gençliğin elden kayıp gidişini ifade eder. Bu, bireyin geçmişe duyduğu özlemin yanı sıra zamanın acımasızlığına karşı bir kabulleniş de içerir. Şiirde, bireyin kendisiyle yüzleşmesi ve geçmişte bir yerde “veda ettiği” kendisini arayışı dikkat çeker. “Nerede veda ettiysen kendine” ifadesi, bireyin hayatında bir kırılma noktasına işaret eder. Bu; bireyin masumiyetini, hayallerini ya da kendine dair bir parçasını kaybettiği bir anı temsil eder. Ancak bu kaybın ardından gelen “eski hayâlhane bir odası bile yok ıssızlığın” dizesi, bireyin bu kaybı anlamlandırmaya çalışırken bile bir boşluk ve

yalnızlık hissettiğini gösterir. Bu yalnızlık, bireyin hem kendisiyle hem de dünyayla kurduğu bağların zayıflamasını ifade eder. Şiirin bir diğer önemli teması, şiir öznesinin şiirle olan ilişkisi ve bu ilişkinin annelikle özdeşleştirilmesidir. “Oysa gülden bir anneydi zarfın” dizesi, şiirin şair için bir sığınak, bir besleyici güç olduğunu ifade eder. Şair, şiiri bir anne gibi görür; onu büyüten, besleyen ve var eden bir figür olarak. Ancak “şiir annelik şairlik klişe!” dizesiyle, özne bu ilişkiye dair bir eleştiri ya da sorgulama getirir. Şiir, bir yandan öznenin varoluşunu anlamlandıran bir araçken diğer yandan onun bir klişeye, bir alışkanlığa dönüşmüş hâlidir. Bu, şiir öznesinin hem şiirle hem de kendisiyle olan ilişkisini yeniden değerlendirme çabasını yansıtır.

3. Sonuç: Şiir Öznesinden Şaire²

Bireyin “kendi” olmasını anlatan Haydar Ergülen, yaşam, şiir ve şair bağlantısını benlik kavramı ile kurar. *Kırk Şiir ve Bir* kitabının bütününde çocukluk, gençlik, hayaller ve şiir, öznenin (insanın) varoluşsal sorgulamalarında birer durak olarak aktarılır. Ancak bu duraklar, aynı zamanda birer kayıp ve özlem alanıdır. Şiir öznesi “ben” hem geçmişine hem de şiirine dair bir yüzleşme yaşarken bu yüzleşme içinde bir anlam arayışı sürdürür. Eser, bu anlam arayışının hem aracıdır hem de sorgulama nesnesi olarak kendini var eden öznenin, ötekileştirildiği dünya ile kurduğu bağıdır. Haydar Ergülen’in kurguladığı birey, hayata karşı ve kendi ‘ben’ine karşı arayış içindedir. Ben’i arayan özne, geçmişe yönelerek kendini bulma ya da kendine dönme çabası içine girer. Bu arayışta, öznenin benliğini oluşturan katmanlar arasında doğum ve çocukluk büyük bir önem taşır. Ergülen’in kurguladığı şiirler, öznedeki yaşam alanını, benliğini algılamayı sağlayan bir anne işlevi görür; onu besler, büyütür ve topluma hazırlar. Anne, yalnızca biyolojik bir bağ değil, aynı zamanda öznenin varoluşsal köklerini ve duygusal dünyasını şekillendiren dolayısıyla benlik algısını tesis eden bir semboldür.

Haydar Ergülen’in şiir öznelerinden hareketle gerçeğe dair yansımaları bulunan şiirlerindeki “benlik algısı” kavramı, insanın varlığını anlamlandırma aracı olarak bireyin içsel dünyası ile dışsal gerçeklik arasında bir köprü kurar.

Kaynaklar

- Alper, Y. (2008). *Psikodinamik açıdan Haydar Ergülen ve şiiri (ateşli bir hastalık)*. İstanbul: Özgür.
- Aydın, A. (2020). Merleau-Ponty’nin bedenlenme fenomenolojisi bilinç ve beden bütünlüğü, *Kilikya Felsefe Dergisi*, (1), 77-90.
- Bergson, H. (2007). *Madde ve bellek*. I. Ergülen, (çev.), Ankara: Dost Kitabevi.
- Dökmen, Ü. (1994). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem.
- Eisenberg, S. ve Patterson, L. E. (1979). *Helping clients with special concerns*. New York: Houghton Mifflin Company.

² *Hayatıma baktığım zaman
şiiri görüyorum beni hiç yalnız bırakmamış.
Evim olmuş, sevgilim, aşkam olmuş,
'kır şarkısı' annem olmuş, yurdum olmuş.
Ömrümü bir şiir evinde tamamlamak istiyorum:
Şiir bir sığınak gibi, bir anne gibi, sevgili gibi,
bir iç deniz gibi beni korusun istiyorum.
Şiirim benim, kırmızı kiremitli eski evim,
çocukluğumun evi (Ergülen, 2006, s. 4).*

- Eliuz, Ü. (2011). Atilla İlhan'ın şiirlerinde postmodernist söylemin iki yüzü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11) 151-162.
- Ergülen, H. (2000). *Kırk şiir ve bir*. İstanbul: Varlık.
- Ergülen, H. (2006). Şair ki yetişmekte, *Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, (Mayıs-Haziran), 4.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: youth and crisis*. New York: Norton.
- Güçlü, A., Uzun, E. vd. (2001). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat.
- Hall C. S. ve Lindzey G. (1985). *Introduction to theories of personality*. New York: John Wiley and Sons, Inc. Printed.
- Heidegger, M. (2008). *Varlık ve zaman*. Kaan H. Ökten (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Husserl, E. (1913). *Ideas: general introduction to pure phenomenology*. Routledge. Erişim: 21.01.2025 <https://www.routledge.com/Ideas-General-Introduction-to-Pure-phenomenology>.
- Jung, C. G. (2003). *Dört arketip*. Z. Aksu Yılmaz. (çev.), İstanbul: Metis.
- Jung, C. G. (2015). *Jung: psikoterapi pratiği*. S. Türk. (çev.), İstanbul: Kaknüs.
- Kuzgun, Y. (1983). *Psikolojik danışma ve psikoloji teorileri yayımlanmamış ders notları*, Ankara: Ankara Üniversitesi E.B.F.
- Lacan, J. (2013). *Psikanalizin dört temel kavramı seminer 11. kitap*. Nilüfer Erdem (çev.), İstanbul: Metis.
- Laing, R. D. (2015). *Bölünmüş benlik*. E. Akça. (çev.), İstanbul: Pinhan.
- Maslow, A. H. (2000). *İnsan olmanın psikolojisi*, İstanbul: Kuraldışı.
- May, R. (2013). *Yaratma cesareti*. İstanbul: Metis.
- Merleau-Ponty, M. (2006). *Algının önceliği ve onun felsefi sonuçları*. Y. Yıldırım. (çev.), İstanbul: Kabalıcı.
- Merleau-Ponty, M. (2014). *Algılanan dünya*, Ö. Aygün (çev.), İstanbul: Metis.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: a therapist's view of psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.
- Sartre, J. P. (2009). *Varlık ve hiçlik*. T. Ilgaz ve G. Ç. Eksen. (çev.), İstanbul: İthaki.
- Tunç, G. (2024). Zamana gülen imge: Ophelia kompleksi ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Ayna" şiiri. *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, 10(21) (Güz), 205-216.
- Uygur, N. (1972). *Edmund Husserl'de başkasının ben'i sorunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Vroom, V. ve Deci, E. (1970). *Management and motivation*. London: Penguin Books Ltd.
- Yalom, I. D. (2018). *Varoluşçu psikoterapi*. Z. Babayiğit. (çev.), İstanbul: Pegasus.

Extended Abstract

Self-perception is at the centre of the individual's inner world. Because the inner being / self is in constant interaction with the appearance of its own body in the world. The concept called self-perception is the core of the system that starts from the birth of a person and expresses the image that the person creates about himself / herself. The inner being / core and the self is a combination of the genetic dimension and the hereditary effect of the environment. Therefore, in order to explain the self, it is necessary to focus on what the 'self' is and how it portrays itself. Many of the individual's determinations about the world are related to the grounding of the self. The individual's struggle with his / her environment to express what belongs to the self constitutes his / her life.

In Haydar Ergülen's *Kırk Şiir ve Bir* the individual's search for himself is inherent in the questions he asks to his 'self'. 'Forty' is the world and "one" is a person. In this context, in this study, the multiple voices of the poetry subject, their singular loneliness, their voices of the other, their search for the other will be explained in relation to the formation processes of the self and the selected poems of the book will be explained with the concepts of self-perception.

The perception of the self, which fragments and at the same time completes the formation of human self values, directs the world of the individual towards others. While the modern world fixes the individual in the position of uniqueness, the vital adventure of the human being is always susceptible to the disintegration of this uniqueness. The fact that the individual thinks of the 'self' first in his / her relationship with selves establishes the selfish life style of the modernist individual. This situation is in a spiral that destroys the human being and at the same time causes his rebirth but lonelises him. As a social being, the individual constructs his / her 'self' as a refuge to get out of any situation or in any difficulty. The wars, tragedies, the system of values transformed by the changing times, and individual dilemmas that people witness throughout their lives necessitate a search for oneself. The search leads to escape to oneself, rootlessness and pushing oneself into emptiness.

Self-perception is one of the basic building blocks that enable the individual to make sense of his / her feelings, thoughts and behaviours in a holistic layer (Rogers, 1961). This perception, on the one hand, protects the integrity of the individual's personality, and on the other hand, it is in danger of disintegration due to difficulties and conflicts. This perception, which rises above the 'I', plays a key role in the orientation of the person towards others. However, while the modern world tends to see human beings as 'unique', the individual struggles to live in a reality where this 'uniqueness' is always open to fragmentation.

Within the theoretical framework of Carl Rogers (1961), the basis of self-perception is that the individual accepts himself / herself as he / she is, becomes compatible with his / her authentic (true) self and progresses towards self-actualisation in a free growth environment. However, the phenomena of rapid change, competition and isolation brought about by the modern world shake the internal consistency and self-values of human beings. When the individual encounters vital conflicts or experiences of marginalisation, he / she tends to construct his / her 'self' as a refuge. While this situation protects the individual on the one hand, it also creates a spiral that isolates him/her. This is because the act of returning to the 'I' overshadows social existence and forces the individual to an existential rebirth.

Lifelong wars, social tragedies, transformations in the system of values and individual predicaments trigger a constant search for oneself. This search resembles the conflict experienced by the individual in the process of harmonisation between Carl Rogers' "real self" and "ideal self" (Rogers, 1961). While the individual wants to reach the ideal self, he / she may move away from his / her own holism due to the moulds imposed by the outside world. Thus, the individual drifts into feelings of rootlessness and meaninglessness, and even into an existential crisis that pushes him / her into emptiness. Self-perception, as both an integrative and disintegrative force, is at the centre of the individual's connection with the world. When the 'harmony between what you are and what you want to be' emphasised by Rogers (1961) is not achieved, it becomes inevitable for the individual to remain in a constant search for either a refuge where he hides himself or in the loneliness created by such an act of hiding.

It can also be said that the individual described by Haydar Ergülen in his book *Kırk Şiir ve Bir* endeavours to see the world as the beautiful, pure, untouched, unpolluted world of his childhood years, to repair it if it has been damaged or to find the 'lost paradise' again if it has been lost, and to lament it with the anxiety and sadness that he will not find it. Ergülen includes 40 poems (*Karamela, Mavi, Komşu,*

Durgun, Kâğıt, Nar, Avlu, Rüyakâr, Bahçıvan, Ay, Haziran, Vadi, Kara, Zeytin, Şaşkın, Sis, Nice, Kupon, Üzüm, Kardeşlik, Abdal, Prag, Bulut, Kısa, Metin!, Behçet!, Klişe, Cümle, İkinci, Eylül, Gece, Gülümseyiş, Kiralık, Cumartesi, Suad, Adam, Kedi, Atlı, Kimse, Budala) and a final poem consisting of one line (Heves). In these poems, the individual's search for himself, his existence in the world, and the creation of his own self take place.

It is thought that all great works are a great cry or lament for the damaged world or for the lost objects or the world to be lost. Those who are not concerned with many problems related to the universe and humanity have no artistic endeavour. Art opens doors to people for a new world. The subjects of Haydar Ergülen's poems in his book try to open this world and convey the realisation that the individual must turn towards the self in order to repair all the damages in himself.

Haydar Ergülen, who portrays the individual's authenticity, establishes the connection between life, poetry, and poet through the concept of selfhood. Throughout his book "*Kırk Şiir ve Bir*" childhood, youth, dreams, and poetry are conveyed as stations in the existential questioning of the subject (human). However, these stations are also areas of loss and longing. While the poetic subject "I" experiences a confrontation with both their past and poetry, they continue a search for meaning within this confrontation. The work serves as both a medium for this search for meaning and a bond that the subject, who exists as an object of questioning, establishes with the world where they are alienated. The individual constructed by Haydar Ergülen is in search of both life and their own 'self'. The subject searching for the self enters into an effort to find or return to themselves by turning to the past. In this search, birth and childhood carry great importance among the layers that form the subject's selfhood. The poems constructed by Ergülen function as a mother figure that enables the subject to perceive their living space and selfhood; nurturing, growing, and preparing them for society. Mother is not just a biological connection but also a symbol that establishes the subject's existential roots and emotional world, thus establishing their sense of self. The concept of "self-perception" in Ergülen's poems, which reflect reality through his poetic subjects, serves as a bridge between the individual's inner world and external reality as a means of making sense of human existence.